

Úspěchy, výzvy a významné výstupy za rok 2018

Nejvýznamnější body z výroční zprávy ředitelky

Tento výtah nabízí výběr klíčových činností prováděných v roce 2018, ale v žádném případě nepředstavuje veškeré úspěchy, kterých středisko ECDC v uvedeném roce dosáhlo. Podrobný přehled činností střediska ECDC, jeho organizační a správní strukturu a pracovní plán lze nalézt v úplném znění výroční zprávy.

<https://ecdc.europa.eu/en/publications-data/annual-report-director-2018>

Doporučená citace:

Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí. Úspěchy, výzvy a významné výstupy za rok 2018: Nejvýznamnější body z výroční zprávy ředitelky. Stockholm: ECDC, 2019.

ISBN 978-92-9498-368-8 (PDF verze), 978-92-9498-351-0 (tištěná verze)

ISSN 2529-5969 (PDF verze), 2529-6221 (tištěná verze)

doi 10.2900/085425 (PDF verze), 10.2900/756091 (tištěná verze)

Katalogové číslo TQ-AX-19-001-CS-N (PDF verze), TQ-AX-19-001-EN-C (tištěná verze)

© Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí, 2019

Všechny obrázky © ECDC, s výjimkou iStock (strana 14 nahoře) a licence Creative Commons (cc) pro nekomerční použití (CC BY-NC 4.0) prostřednictvím těchto uživatelů Flickr.com: Nathan Reading (strany 6 a 10 vlevo nahoře), Judy Gallagher (strana 8 nahoře), Tom Schwan, Robert Fischer a Anita Mora, National Institute of Allergy and Infectious Diseases, National Institutes of Health (Národní institut pro alergie a infekční nemoci, národní instituty pro zdraví) (strana 8 dole), Alan Glover (strana 10 dole), Jon Southcoasting (strany 12/13), Shaury Nash (strany 24/25).

Reprodukce povolena s uvedením zdroje.

Fotografie použité v této publikaci, které jsou chráněny autorským právem, nemohou být bez výslovného svolení držitele autorských práv použity k jiným účelům, než je tato publikace.

Úspěchy, výzvy a významné výstupy za rok 2018

Nejvýznamnější body z výroční zprávy ředitelky

Obsah

Předmluva	3
Úvod	3
ECDC – evropská agentura pro veřejné zdraví	5
Evropský přístup k dozoru nad nemocemi	5
Programy střediska ECDC zaměřené na nemoci: sledování epidemiologie nemocí	7
Bakterie rezistentní vůči antibiotikům a rostoucí zdravotní zátěž v Evropě	7
Co je to vektor? A můžu kvůli němu onemocnět?	9
Někdy prostě nestačí řídit se pravidlem: „Nejez nic, co se nedá povařit, oloupat, uvařit nebo omýt“	11
Prevence HIV: preexpozice a profylaxe	13
Očkování pro každé roční období	15
Můžeme tlumit latentní TB?	17
Vůbec největší úspěch	19
Přístup k evropskému veřejnému zdraví založený na faktech	21
Dozor nad nemocemi	21
Informace o epidemiích	21
Přípravenost	23
Reakce	23
Vědecké poradenství	23
Mikrobiologie	25
Navazování kontaktu s evropským společenstvím v oblasti veřejného zdraví	27
Odborná příprava a podpora jednotlivých zemí	27
Komunikace v oblasti veřejného zdraví	28
Středisko ECDC v číslech	29

Předmluva předsedkyně správní rady

Je mi velkým potěšením Vám jako nově zvolená předsedkyně správní rady střediska ECDC představit výroční zprávu ředitelky za rok 2018. Během celého roku podpořilo středisko ECDC členské státy a Evropskou komisi tím, že:

- vypracovalo 35 stručných posouzení rizik, která posloužila jako podklady pro řízení rizik na úrovni EU a jednotlivých států,
- spustilo novou verzi „systému včasného varování a reakce“, která splňuje všechny požadavky stanovené v rozhodnutí č. 1082/2013/ES, a
- zveřejnilo novou zprávu EULabCap (zpráva o laboratorních kapacitách EU), ze které vyplývá, že rozdíly mezi kapacitami a schopnostmi laboratoří v jednotlivých členských státech se rychle zmenšují.

Středisko ECDC rovněž zveřejnilo řadu on-line nástrojů, které pomáhají zemím zpracovávat podklady založené na důkazech a podporovat tvorbu politik. Mezi ně patří i plánovač očkování, software pro modelování, mapy znázorňující měnící se situace, interaktivní atlas nemocí, databáze nemocí a několik dokumentů pokynů.

V roce 2018 zahájila správní rada již třetí nezávislé externí hodnocení střediska, které se zaměřuje na období 2013–2017. Na hodnocení, které provádí externí smluvní dodavatel, dohlíží řídicí výbor správní rady. Závěrečná zpráva má být předložena v nadcházejících měsících letošního roku.

Při pohledu na působivé úspěchy střediska ECDC se skutečně těším na příští dva roky v čele správní rady. Pro středisko půjde o zajímavé období, kdy získá výsledky externího hodnocení střediska a vypracuje novou dlouhodobou strategii. Správní rada bude i nadále v centru diskusí a bude tyto změny sledovat, aby zajistila, že středisko splní své poslání a úkoly v souladu s podmínkami stanovenými ve zřizovacím nařízení.

Anni-Riitta Virolainen-Julkunenová
předsedkyně správní rady střediska ECDC

5. března 2019

Vlevo nahoře a uprostřed: Budova střediska ECDC ve švédské Solně

Vpravo nahoře: Bývalé ústředí střediska ECDC

Vpravo uprostřed: Kolemjdoucí odrážející se ve skleněných vchodových dveřích

Dole: Mezinárodní setkání v hlavní konferenční místnosti střediska ECDC

Úvodní slovo ředitelky

Na začátku dubna 2018 se středisko ECDC přestěhovalo do moderního zařízení ve čtvrti Solna–Frösunda na samém okraji Stockholmu. Náš logistický tým odvedl skvělou práci a my jsme se rychle v našem novém prostředí zcela zabydleli.

Kromě fyzického přesunu jsme přijali řadu dalekosáhlých rozhodnutí týkajících se budoucnosti střediska ECDC:

- Započali jsme s přípravou dlouhodobé strategie střediska ECDC na období 2021–2027.
- Zahájili jsme dialog s našimi zúčastněnými stranami o dvou nových a vzrušujících projektech: *Elektronické zdraví a digitální technologie (E-Health and Digital Technologies)* a *Prognóza (Foresight)*.
- Iniciativa pro středisko ECDC nové generace (*Next Generation ECDC*) zajistí středisku novou organizační strukturu.
- Správní rada zahájila třetí externí hodnocení střediska, které se zaměří na období let 2013–2017.

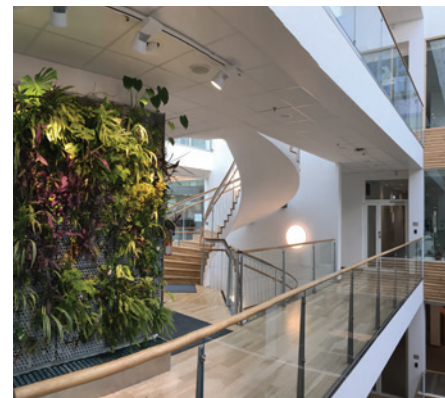
V roce 2018 jsme se i nadále jasně soustředovali na tři prioritní oblasti:

- Očkování. Středisko ECDC poskytovalo Evropské komisi vědecky ověřené informace pro účely nového doporučení Rady o nemocech, jímž lze předcházet očkováním.
- Antimikrobiální rezistence. V nové studii jsme dospěli k odhadu, že bakterie rezistentní vůči antibiotikům zabijí každý rok 33 000 Evropanů. Antimikrobiální rezistence je v Evropě také příčinou nákladů ve výši asi jedné miliardy eur ročně.
- Cíle udržitelného rozvoje Organizace spojených národů. V oblasti monitorování nemocí středisko ECDC sladilo monitorovací činnost s cíli OSN. Dobrým příkladem je dozor nad HIV, hepatitidou a TB.

V září 2018 se středisko ECDC ujalo funkce coby předseda sítě agentur EU. Získalo tak vítanou příležitost zapojit se do širší výměny poznatků s našimi sesterskými agenturami, což nám pomohlo sladit procesy – a poskytl hmatatelné přínosy pro naši každodenní činnost.

Dr. Andrea Ammonová
ředitelka střediska ECDC

5. března 2019

ECDC – evropská agentura pro veřejné zdraví

Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí (ECDC) bylo zřízeno v roce 2005 ve švédském Stockholmu jako součást sítě agentur EU. Tyto agentury plní odborné a vědecké úkoly, které pomáhají orgánům EU přijímat rozhodnutí a provádět politiky. Agentury EU jsou decentralizované subjekty a nacházejí se téměř ve všech členských státech EU.

Mandát střediska ECDC zahrnuje dozor nad téměř 60 infekčními nemocemi, od AIDS/HIV až po vzácná zoonotická onemocnění. Rovněž podporujeme očkování, identifikujeme chování s významem pro zdraví, zajišťujeme kvalitu laboratoří v Evropě, školíme epidemiology v oblasti veřejného zdraví z celé Evropy a informujeme naše cílové skupiny o všech aspektech infekčních nemocí.

Na konci roku 2018 mělo středisko ECDC 267 statutárních zaměstnanců, kteří se podíleli na dozoru nad nemocemi, zjišťování ohnisek nálezů, poskytování vědeckého poradenství, informačních technologií, komunikaci a správě.

Evropský přístup k doзору nad nemocemi

Středisko ECDC provozuje a spravuje tři významné systémy sloužící k monitorování infekčních nemocí v Evropě. Každý systém se zaměřuje na jednu oblast

*Vlevo nahoře: Vlajky EU vlající nad střediskem ECDC
Vpravo nahoře: Nová budova ECDC při pohledu z dálnice
Vpravo uprostřed: Zelený a světlý interiér
Dole: Každodenní schůzka u kulatého stolu pořádaná týmem pro epidemiologické informace*

tlučení nemocí: EWRS (zjištění hrozeb, varování upozorňující na hrozby), EPIS (epidemiologický informační systém) a TESSy (dozor nad nemocemi a statistika).

- Systém včasného varování a reakce (EWRS), který byl v roce 2018 kompletně přepracován, je důvěrný systém, který členskými státy a Evropské komisi umožňuje sdílet informace o událostech týkajících se zdraví s potenciálním dopadem na úrovni EU a koordinovat opatření reakce za účelem ochrany veřejného zdraví. V roce 2018, což je rok, kdy došlo k několika významným vypuknutím nákazy spalničkami, systém opět prokázal svoji hodnotu jako účinná služba pro vydávání upozornění.
- Epidemiologický informační systém (EPIS) je bezpečná internetová komunikační platforma, která umožňuje vědcům a odborníkům na veřejné zdraví výměnu epidemiologických informací.
- Evropský systém dozoru (TESSy) je rozsáhlý databázový systém pro údaje o nemocech. Do systému pravidelně hlásí své vnitrostátní údaje o infekčních nemocech země EU/EHP. Na základě těchto údajů mohou návštěvníci on-line atlasu dohledu nad infekčními nemocemi střediska ECDC generovat aktuální zprávy o dozoru a interaktivní mapy.

Kromě toho podporuje středisko ECDC činnost Evropské komise a členských států ve Výboru EU pro zdravotní bezpečnost, který slouží jako poradní skupina ve věcech zdravotní bezpečnosti na evropské úrovni.

Souprava na zjišťování přítomnosti bakterií *Klebsiella pneumoniae* produkujících karbapenemázu KPC-1. Rezistence gramnegativních bakterií by se mohla v příštích několika letech stát obrovským problémem. Na boj proti těmto organismům vyvíjejí farmaceutické společnosti jen velmi málo přípravků

Programy střediska ECDC zaměřené na nemoci: sledování epidemiologie nemocí

Díky údajům o téměř 60 nemocích a zdravotnických tématech, jako je antimikrobiální rezistence, ze všech členských států EU jsou vědci ve středisku ECDC schopni podrobně zmapovat současnou (a historickou) epidemiologickou situaci v Evropě.

Středisko sleduje trendy nemocí a navrhuje opatření, jak nemocem a vypuknutím nákazy předcházet. Činnost ECDC v boji proti nemocem se dělí do „programů zaměřených na nemoci“.

Bakterie rezistentní vůči antibiotikům a rostoucí zdravotní zátěž v Evropě

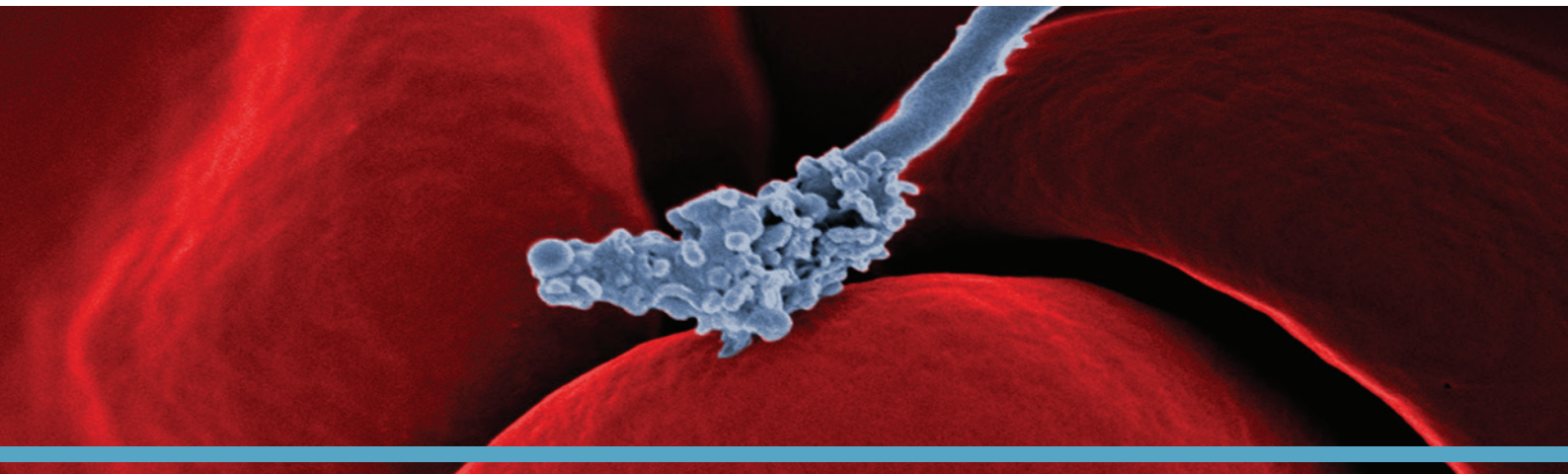
Antimikrobiální rezistence a infekce spojené se zdravotní péčí (program ARHAI). Když středisko ECDC zahájilo vypracování nové studie, která měla posoudit zdravotní zátěž v EU/EHP způsobenou nákazou bakteriemi rezistentními vůči antibiotikům, zabývali se odborníci střediska ECDC nejnovějšími evropskými soubory údajů, ověřili jejich kvalitu a shodli se na poměrně konzervativním odhadu. Studie došla k mrazivému závěru, že každý rok umírá v přímém důsledku nákazy bakteriemi rezistentními vůči antibiotikům asi 33 000 Evropanů. V řadě případů se tito lidé nakazili v nemocnicích.

Ze dvou průzkumů zveřejněných u příležitosti Evropského antibiotického dne v roce 2018 vyplývá, že prevalence infekcí spojených se zdravotní péčí a užívání antimikrobiálních látek se mezi jednotlivými zeměmi značně liší. Celkový pohled je ještě více zneklidňující: v nemocnicích a v zařízeních dlouhodobé péče se každý rok vyskytne 8,9 milionu případů, a Evropa tedy čelí obrovskému problému.

Jeden každý den je jednomu ze tří pacientů v EU podána alespoň jedna antimikrobiální látka. Ne všechny tyto léčivé přípravky jsou ze zdravotního hlediska nezbytné a jejich předepisování přispívá k šíření antimikrobiální rezistence. Ve snaze řešit tento problém pozvalo středisko ECDC několik sítí zabývajících se dozorem na konferenci, které se účastnilo 300 zástupců z členských států.

Během roku odborníci střediska ECDC navštívili své protějšky v Bulharsku, Norsku a ve Spojeném království, aby projednali problémy týkající se antimikrobiální rezistence.

Středisko ECDC i nadále vystupuje jako důležitý přispěvatel transatlantické pracovní skupiny pro antimikrobiální rezistenci a přispělo ke společné akci EU v oblasti antimikrobiální rezistence a nosokomiální nákazy. Podrobně je o těchto činnostech pojednáno na webových stránkách střediska ECDC.

Co je to vektor? A můžu kvůli němu onemocnět?

Nově se objevující nemoci a nemoci přenášené vektory (program EVD). Pojmem „vektor nemoci“ se obvykle rozumí členovci (komáři, mouchy, písečné mušky, vši, blechy, klíšťata a roztoči), kteří jsou nositeli a přenašeči infekčních mikroorganismů na jiné živé organismy.

K takovýmto nemocem patří i západonilská horečka, kterou vyvolává virus obvykle přenášený nakaženými komáry. Ve srovnání se situací před pouhými dvěma roky se počet případů západonilské horečky značně zvýšil. V roce 2018 monitorovalo středisko ECDC dosud vůbec největší vypuknutí nákazy virem západonilské horečky v Evropě. Evropské země oznámily v roce 2018 více než 2 000 případů nákazy člověka přenesené lokálně, což je počet, který překračuje součet všech případů za předešlých sedm let (1 832 případů).

Pravidelné týdenní aktuální informace a mapy týkající se nálezů virem západonilské horečky jsou k dispozici na webových stránkách střediska ECDC. Středisko také zveřejňuje mapy o výskytu jednotlivých druhů komárů, klíšťat a písečných mušek, které jsou vektory nemocí pro lidi a zvířata. V roce 2018 byla provedena terénní studie o strategiích kontroly vektorů u západonilské horečky v Evropě, jejíž pilotní projekt byl zahájen v roce 2017. Kromě toho byly provedeny tři terénní studie o kontrole invazivních komárů. Tito komáři mohou přenášet patogeny, které vyvolávají

horečku dengue, onemocnění virem Chikungunya a horečku zika.

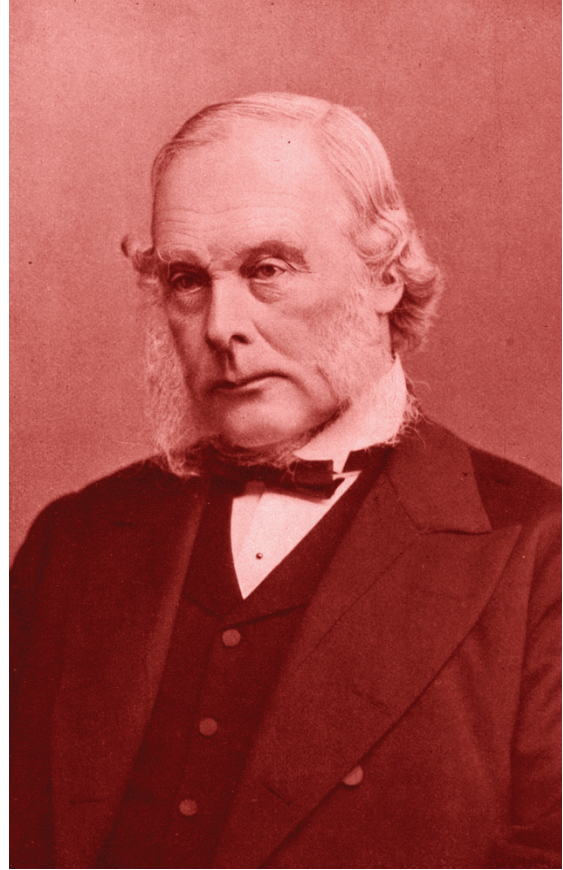
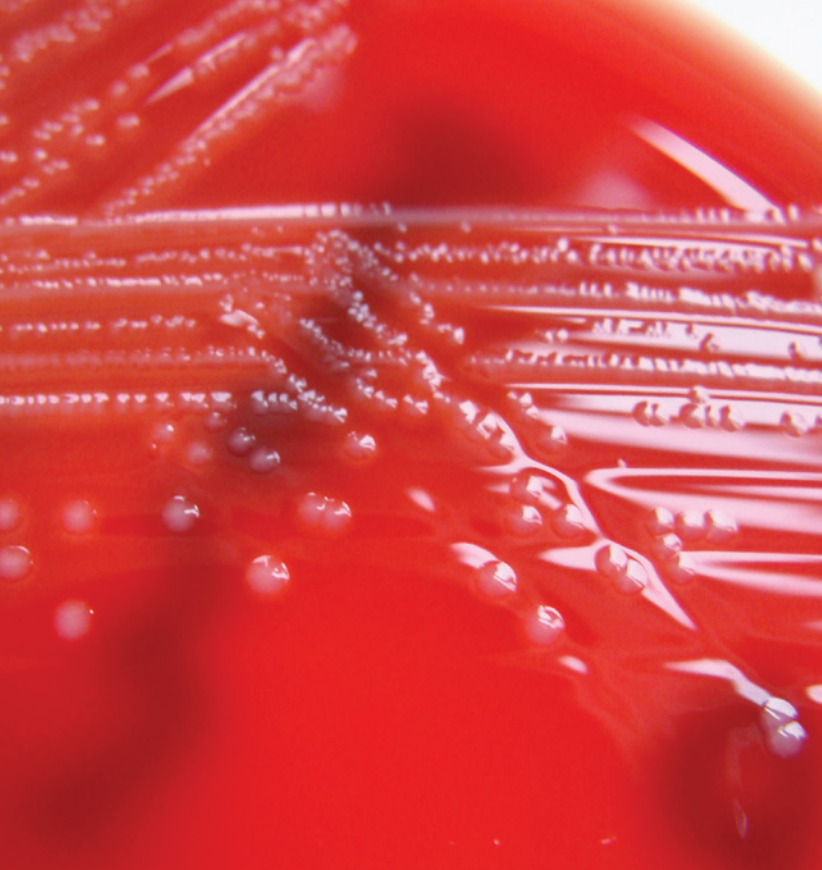
Horečka dengue se vrátila do Evropy poté, co po dobu mnoha let bylo hlášeno pouze několik případů. V uplynulých třech letech pak bylo hlášeno více než 3 000 případů. Ve většině případů se jednalo o dovezenou nemoc, ale v oblastech, kde se vyskytují nakažení komáři *Aedes*, je možný i místní přenos nemoci: na začátku října 2018 bylo v EU potvrzeno devět případů autochtonní horečky dengue: tři ve Španělsku a šest ve Francii, a to ve třech samostatných ohniscích nákazy.

Společně s Evropským úřadem pro bezpečnost potravin (EFSA) středisko ECDC i nadále shromažďovalo údaje o členovcích (hmyzu a blízce příbuzných živočišcích), kteří jsou vektory nemocí lidí a zvířat, a zveřejnilo na svých webových stránkách aktualizované mapy vektorů, které mají ukázat jejich výskyt a šíření v Evropě.

Středisko si je také vědomo rizika, které představují nemoci, jež dosud v Evropě nevyvolaly vypuknutí nákazy. Například středisko vypracovalo několik stručných posouzení rizik v souvislosti s epidemií eboly v Africe: hrozí, že bude nemoc dovezena? Jsou evropští občané v nebezpečí? Odpověď v roce 2018 nás ujistila, že takové riziko neexistuje.

Vlevo nahoře: Ne všichni komáři jsou vektory nemocí

Dole: Bakterie Borrelii. Návrtná horečka způsobená borreliemi je vektorem přenášená nemoc, pro niž jsou typické recidivující horečky, bolest svalů a nevolnost. Nemoc se přenáší kousnutím vešmi nebo měkkými klíšťaty. V Evropě se nemoc vyskytuje v některých částech Středomoří.

Někdy prostě nestačí řídit se pravidlem: „Nejez nic, co se nedá povařit, oloupat, uvařit nebo omýt“

Nemoci přenášené potravinami a vodou a zoonózy (program EWD). EPIS-FWD je epidemiologický informační systém střediska ECDC pro nemoci přenášené potravinami a vodou. Počet naléhavých dotazů zadaných do systému EPIS-FWD vzrostl v roce 2018 na 77 oproti 53 dotazům v roce 2017. Jedná se o malý, avšak nezanedbatelný nárůst. Jedno zvlášť významné vypuknutí nákazy vyvolala bakterie *Listeria monocytogenes*. Tato nákaza měla za následek několik úmrtí. Za účelem dalšího prošetření tohoto vypuknutí nákazy spojilo středisko ECDC síly s úřadem EFSA a zajistilo celogenomové sekvenování tohoto patogenu. Na základě výsledků se potvrdilo, že pravděpodobným zdrojem nákazy byla jedna šarže zmražené zeleniny.

Dále v rámci spolupráce vypracovaly středisko ECDC a úřad EFSA dvě komplexní zprávy: jedna se týkala trendů a zdrojů zoonóz, jejich původců a případů vypuknutí nákazy přenášené potravinami (údaje z roku 2017) a druhá pojednávala o antimikrobiální rezistenci u zoonotických a indikátorových bakterií žijících v lidských a zvířecích organismech a v potravinách (údaje z roku 2016).

Středisko ECDC pozvalo účastníky ze šesti zemí na pracovní seminář ke zvýšení připravenosti, který se týkal incidentů v oblasti potravinové bezpečnosti a

veřejného zdraví. Středisko rovněž provozuje program pro výměnu pracovníků, kterého se mohou zúčastnit odborníci na nemoci přenášené potravinami a vodou.

V oblasti technologií středisko ECDC přineslo zásadní změnu tím, že provedlo první klastrovou analýzu pomocí údajů získaných z databáze molekulární typizace TESSy.

Středisko ECDC financovalo několik externích posuzování kvality (EQA). Posuzování EQA monitorují výkonnost laboratoří tím, že předloží laboratořím v celé Evropě totožné vzorky. Porovnává se přesnost výsledků a každá laboratoř obdrží tabulku výsledků, na které jsou uvedeny podrobnosti o tom, jak si vedla. Posuzování EQA se osvědčila jako klíčové nástroje ke zlepšení výkonnosti laboratoří. V roce 2018 uspořádalo středisko ECDC posuzování EQA pro bakterie *Listeria*, *Salmonella*, *Campylobacter* a STEC. Kromě toho uspořádalo středisko test odborné způsobilosti týkající se určení struktury celého genomu bakterie *Listeria monocytogenes*.

Vlevo nahoře: Listeria monocytogenes na agaru Columbia s koňskou krví a muž, po které je bakterie pojmenována, dr. Joseph Lister (1827–1912)
Vpravo dole: Čtení sekvence DNA

Brighton Pride v roce 2018: Nesmím to předat dál, nepředám to dál.

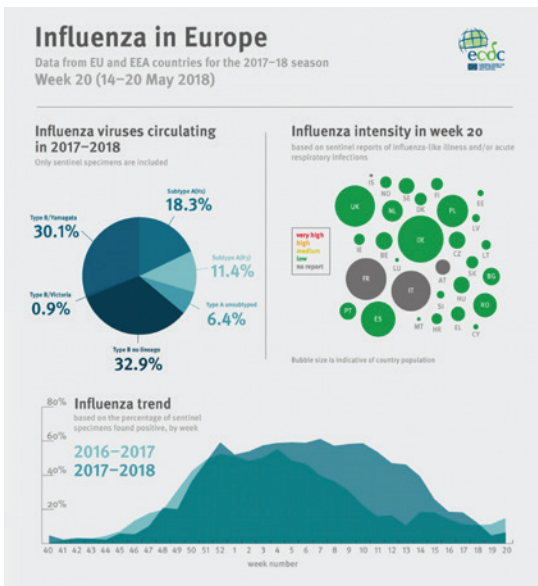

Prevence HIV: profylaktika a preexpoziční profylaxe

HIV, sexuálně přenosné infekce a virová hepatitida (program HSH). Třetí cíl udržitelného rozvoje OSN se zaměřuje na zdravý a kvalitní život: „Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoli věku.“ Monitorování pokroku při plnění tohoto cíle v oblasti HIV/AIDS může být náročným úkolem. Na schůzi sítě dozoru nad HIV v roce 2018 chtěly středisko ECDC a organizace WHO – za významného přispění programu UNAIDS – dát příležitost odborníkům na tuto nemoc, aby se hlouběji zabývali otázkou, jak je možné objektivně měřit pokrok při plnění třetího cíle udržitelného rozvoje. Podobná činnost byla provedena i v souvislosti s Dublinským prohlášením (které stanoví ambiciózní program pro HIV/AIDS): Bylo přezkoumáno monitorování reakce týkající se HIV a sladěno s dílčími cíli cílů udržitelného rozvoje.

Program také:

- uvedl do provozu svůj nástroj modelování přesnosti odhadů šíření HIV,
- zahájil pilotní projekt týkající se nového systému dozoru nad rezistencí viru HIV vůči léčivým přípravkům v devíti zemích EU,
- uspořádal společně s programem UNAIDS schůzi odborníků na téma podávání preexpoziční profylaxe,
- zveřejnil pokyny k integrovanému testování na HIV, hepatitidu B a hepatitidu C,
- spustil první interaktivní on-line databázi pro prevalenční studie týkající se hepatitidy B a hepatitidy C a
- v rámci pilotního programu představil nový protokol průzkumu séroprevalence pro hepatitidu C s cílem posoudit skutečnou zátěž způsobenou touto nemocí ve třech zemích.

Očkování pro každé roční období

Chřipka a další respirační viry (program IRV).

Každý rok potřebujeme nové očkování proti chřipce, protože každým rokem se šíří jiné kmeny chřipky. Očkování, které chrání před kmeny, které se šířily minulou chřipkovou sezónou, nám nezajistí imunitu proti novému letošnímu kmenu. Ačkoliv se zdá, že je možné nalézt univerzální očkovací látku, která bude chránit před sezónní chřipkou na řadu let, k vlastnímu zavedení této látky může dojít až za dlouhou dobu. V mezidobí je tím nejlepším, co můžeme udělat pro ochranu sebe i ostatních, aktuální očkování proti chřipce.

Onemocnění dýchacích cest spojená se sezónní chřipkou si ročně vyžadají v evropském regionu WHO zhruba 40 000 životů. Navzdory těmto dramatickým číslům se však nechává očkovat pouze malá část obyvatelstva. Více než 75 % těchto úmrtí je ve skupině lidí ve věku 65 let a starších, ale i v této ohrožené skupině je proočkovanost stále nízká. Ve zhruba polovině zemí v evropském regionu WHO je očkována méně než třetina seniorů. I v řadách zdravotnických pracovníků je proočkovanost významně pod úrovní 50 %.

Každou sezónu středisko ECDC a Evropská regionální kancelář WHO zveřejňují týdenní údaje týkající se dozoru nad chřipkou. Zveřejněné údaje jasně svědčí ve prospěch rozsáhlé činnosti střediska ECDC v této oblasti: chřipka je i nadále významnou hrozbou pro veřejné zdraví, a mimořádně důležitá je proto ostražitost.

Dalším významným aspektem činnosti tohoto programu je influenza ptáků. Stejně jako v předešlých letech zveřejnily středisko ECDC a úřad EFSA zprávy o

společném posouzení situace, pokud jde o influenzu ptáků. Středisko vydalo zprávu o politikách v oblasti očkování proti influenze a o proočkovanosti, v níž se opět potvrdilo, že proočkovanost mezi seniory je v Evropě příliš nízká. V jiné zprávě program odhaduje, že účinnost očkovací látky se v letech 2015 až 2018 pohybovala kolem 40 %.

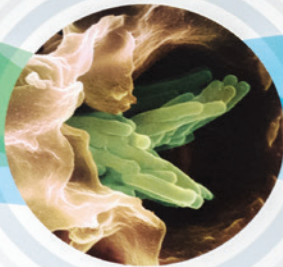
Středisko provedlo přezkum vnitrostátních plánů připravenosti na pandemii, v jeho rámci poukázalo na nedostatky a navrhlo nápravná opatření. Součástí rutinního dozoru nad chřipkou se nově stal i dozor nad závažným průběhem nemoci a dozor na základě genomu – což představuje významné zlepšení kvality dozoru. Bylo provedeno hodnocení systémů dozoru u chřipky a syndromu SARS a byl hodnocen i samotný program pro chřipku a jiné respirační viry, aby byla posouzena kvalita výstupů programu a jeho účinnost.

Středisko ECDC vypracovalo návrh stanoviska o nefarmaceutických zásazích během pandemie. Dokument dospěl k závěru, že většina zásahů vykazovala jen omezené důkazy o účinnosti.

Nahoře: Očkování proti chřipce. Jedno malé píchnutí... a je hotovo

Vlevo dole: Týdenní infografika o chřipce

Vpravo dole: „Zabíjí ptačí chřipku“? Kéž by to bylo tak jednoduché.

Tuberculosis surveillance and monitoring in Europe

2018

2016 data

ERS EUROPEAN
RESPIRATORY
SOCIETY

every breath counts

EUROPEAN CENTRE FOR
DISEASE PREVENTION
AND CONTROL

European Union Standards for Tuberculosis Care

2017 update

Můžeme vymýtit latentní TB?

Tuberkulóza (program TB). Nákaza latentní TB ohrožuje každou sedmou osobu v evropském regionu WHO. Jedna desetina nakažených za svého života onemocní aktivní TB. Dokument pokynů střediska k programovému řízení latentní TB proto vyplňuje zásadní mezeru v evropském úsilí v oblasti prevence TB.

Komplexní přehled epidemiologické situace TB je možné najít ve výroční zprávě za rok 2018 na téma *Dozor nad tuberkulózou a její monitorování v Evropě*. Tato zpráva, která je společným projektem střediska ECDC a Evropské regionální kanceláře WHO, byla vydána před světovým dnem boje proti TB, který připadá na 24. března 2018.

V rámci tříletého projektu středisko ECDC podpořilo pět zemí s vysokou prioritou, pokud jde o TB (Bulharsko, Estonsko, Lotyšsko, Litvu a Rumunsko), formou výměnných pobytů a kurzů odborné přípravy. Projekt bude pokračovat v roce 2019 a bude rozšířen, aby se zabýval potřebami v souvislosti s TB v dalších členských státech. Na velmi hmatatelné potřeby v členských státech se zaměřují také aktualizované *standards Evropské unie pro péči o pacienty s tuberkulózou*, které byly zveřejněny v roce 2018 a přeloženy do všech úředních jazyků EU.

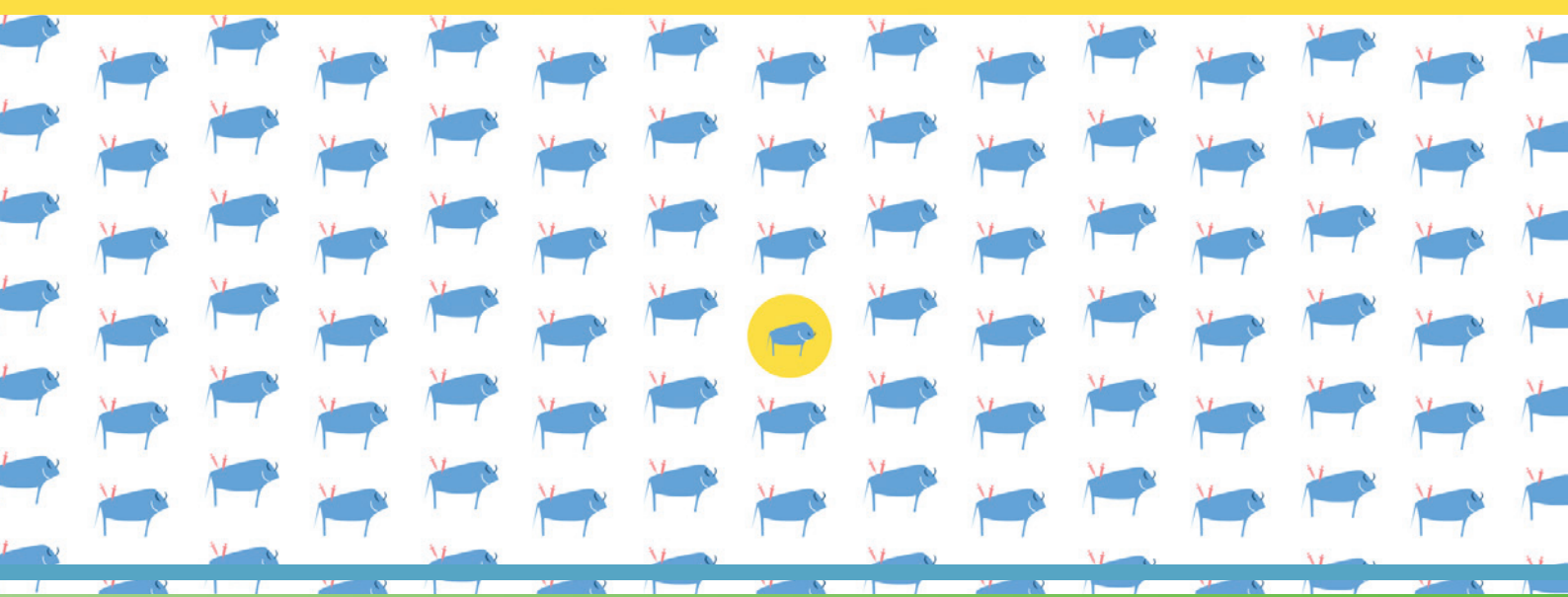
V dubnu zahájilo středisko ECDC projekt na shromáždění poznatků pro celogenomové sekvenování tuberkulózy. Projekt je dalším příkladem stále většího používání celogenomového sekvenování pro účely diagnózy a dozoru nad nemocemi.

Vlevo: Nová podoba zprávy o tuberkulóze, společný projekt střediska ECDC a Evropské regionální kanceláře WHO. Vpravo: „Každý nádech se počítá“: aktualizované standardy EU pro péči o pacienty s TB. Středisko ECDC zveřejnilo dokument ve všech jazycích EU/EHP

The last week of April is European Immunisation Week

Find out more at www.ecdc.europa.eu

Vůbec největší úspěch

Nemoci, jimž lze předcházet očkováním (program VPD). Očkování je jedním z největších výtoků v oblasti veřejného zdraví. Značně snížilo zátěž způsobenou infekčními onemocněními a můžeme rozumně doufat, že brzy bude možné díky očkování předcházet ještě většímu počtu nemocí. Bohužel se řada očkovacích látek stala obětí vlastního úspěchu. Protože se některé nemoci, jimž lze předcházet očkováním, stávají méně častými, nebo dokonce vymizely, si někteří lidé myslí, že když vynechají dávku přeočkování – nebo se vůbec nenechají očkovat –, nebude to mít žádné nepříznivé důsledky. Řada ohnisek nákazy spalničkami v roce 2018 byla důkazem, že to zjevně není pravda. Středisko ECDC svými stručnými posouzeními rizik s ohledem na vypuknutí nákazy spalničkami a měsíčními aktuálními informacemi zveřejněnými v monitorovacích zprávách o spalničkách a zarděnkách hlasitě podporuje cíl WHO v podobě vymýcení spalniček.

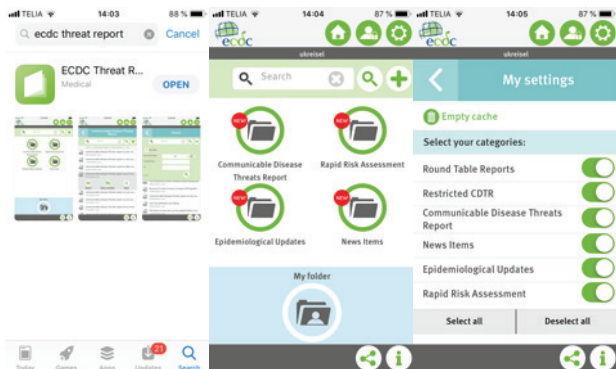
V roce 2018 program VPD poskytl odborné poznatky a vědecké podklady pro doporučení Rady o očkování, které bylo předloženo v dubnu a schváleno v prosinci. Středisko ECDC stanovilo proces spolupráce na podporu tak zvaných NITAGS, vnitrostátních odborných poradních skupin pro imunizaci, a to s cílem posílit vědeckou spolupráci a výměnu v celé Evropě.

V praktičtější rovině zveřejnilo středisko ECDC příručku o návrhu a provádění informačních systémů v oblasti imunizace a doladilo svůj systém dozoru nad černým kašlem a invazivním pneumokokovým onemocněním. Plánovač očkování (Vaccine Scheduler)

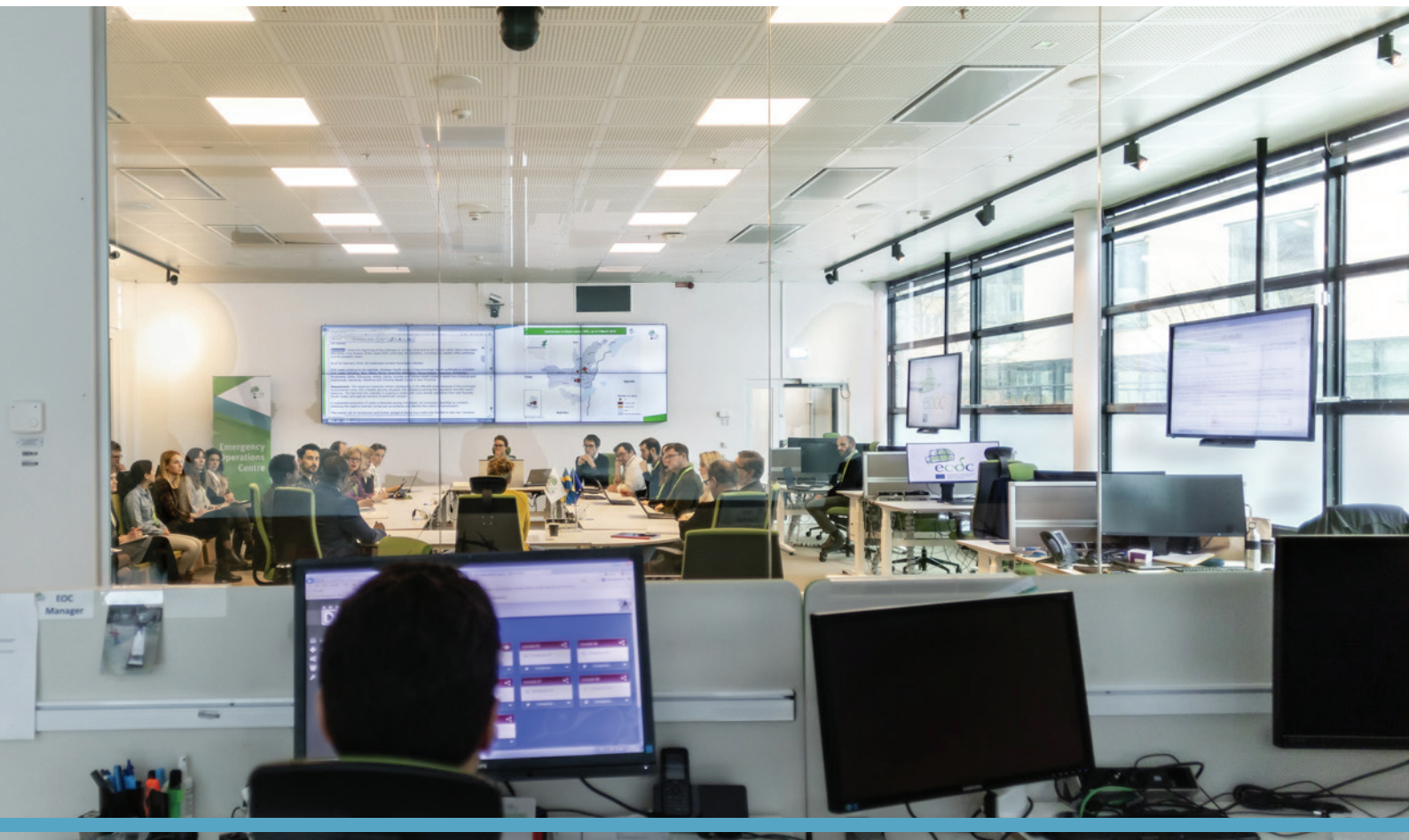
EU je i nadále jedním z nejnavštěvovanějších prvků na webové stránce střediska ECDC.

Vlevo nahoře: Propagace Evropského imunizačního týdne
Vlevo dole: Vizualizace kolektivní imunity
Vpravo: Video tweet

Vlevo: Snímek obrazovky z mobilní aplikace střediska ECDC s názvem Threat Report
Dole: Nové centrum nouzových operací střediska ECDC

Přístup k evropskému veřejnému zdraví založený na faktech

Dozor nad nemocemi

Už samotný objem epidemiologických údajů předložených našimi partnery vyžaduje naprosto spolehlivou infrastrukturu IT. Aby středisko ECDC mohlo zpracovávat stále větší objem údajů o nemocech a i nadále držet krok s technologickým pokrokem, zahájilo v roce 2018 projekt přepracování svých systémů dozoru.

Středisko ECDC i nadále provádělo projekt EPHESUS. EPHESUS, což znamená *hodnocení systémů dozoru Evropské unie / Evropského hospodářského prostoru v oblasti veřejného zdraví (Evaluation of European Union/European Economic Area public health surveillance systems)*, posuzuje 52 systémů dozoru nad nemocemi ve 30 zemích. Kromě standardního dozoru projekt rovněž zahrnuje služby laboratoří financovaných střediskem ECDC, rutinní molekulární/geometrickou typizaci a monitorování událostí souvisejících s infekčními nemocemi.

V roce 2018 obsahoval interaktivní on-line Atlas dohledu nad infekčními nemocemi střediska ECDC údaje o 56 nemocích a tématech souvisejících s nemocemi. Uživatelé mohou vybrat jednotlivé soubory údajů a vygenerovat na míru upravené mapy nemocí. V roce 2018 byly doplněny údaje o spotřebě antimikrobiálních látek, které předkládají jasný – a velmi vizuální – důkaz o významu obezřetného užívání antibiotik.

Odborníci střediska ECDC pomohli s přípravou prováděcího aktu k rozhodnutí č. 1082/2013/EU o

přeshraničních zdravotních hrozbách tím, že poskytli definice případů, pokud jde o nemoci, jako je lymfická neuroborelióza, horečka dengue, onemocnění virem Chikungunya a zika.

Díky celogenomovému sekvenování se rychle mění způsob provádění dozoru nad nemocemi a shromažďování údajů. V roce 2018 uzavřelo středisko dohodu s členskými státy o tom, jak analyzovat, vyměňovat a ukládat údaje týkající se celogenomového sekvenování patogenů v celé Evropě.

Informace o epidemiích

V roce 2018 bylo prostřednictvím získávání informací o epidemiích zjištěno 377 událostí týkajících se nemocí. „Událostí“ může být významné vypuknutí nákazy, například ebola v západní Africe, nebo poměrně malý klastr legionářské nemoci na výletní lodi v Evropě. Bez nových přístupů by několik ohnisků nákazy v Evropě nikdy nebylo zjištěno: středisko ECDC používá sociální média a technologie pro získávání informací z vnějších zdrojů (crowd sourcing), a je tak schopno zjistit ukazatele ohnisků nákazy, které by jinak prošly bez povšimnutí. Rovněž se podílíme na monitorování akcí, kdy dochází k hromadnému shromažďování, a to za použití podobného přístupu.

Zprávy o dozoru se šíří prostřednictvím našich webových stránek, ale stále více uživatelů si nainstalovalo aplikaci střediska ECDC pro mobilní zařízení s názvem Threat Report a od jejího vydání si stáhlo více než 25 000 dokumentů.

*Nahoře: Záběr interiéru nové budovy střediska ECDC
Vlevo dole: Schůze poradního fóra střediska ECDC
Vpravo dole: Nová budova nabízí prostor pro formální i
neformální setkávání*

Připravenost

Připravenost je úhelným kamenem veřejného zdraví. Středisko ECDC pomáhá členským státům EU zřídit a upravovat mechanismy reakce s cílem předcházet hrozbám pro veřejné zdraví, reagovat na ně a překonat je, a tím zabezpečit veřejné zdraví v Evropě, pokud jde o infekční onemocnění.

V roce 2018 pomohl tým ECDC Rumunsku vypracovat vnitrostátní plán připravenosti na nouzové situace v oblasti veřejného zdraví. Středisko ECDC rovněž poskytlo technickou podporu Evropské komisi v řadě úkolů spojených s prováděním článku 4 rozhodnutí č. 1082/2013/EU o vážných přeshraničních zdravotních hrozbách.

Připravenost na praktické úrovni byla prokázána vydáním nástroje HEPESA, což je nástroj střediska ECDC pro sebehodnocení připravenosti na nouzové situace v oblasti zdravotnictví, který umožňuje zemím provádět audit „připravenosti na nouzové situace“.

K dalším činnostech patřila zpráva o připravenosti společnosti, kurz odborné přípravy zaměřený na povědomí o biologických rizicích a jednodenní simulační cvičení. Středisko rovněž zveřejnilo dokument pokynů o tom, jak vyvodit ze cvičení, přezkumů a hodnocení doporučení ohledně osvědčených postupů.

Reakce

Posouzení rizik závisí do značné míry na kvalitě údajů o nemocech, které středisko obdrží, a na odbornících, kteří tyto údaje analyzují.

V zájmu zajištění kvality středisko ECDC zapojuje do vypracovávání stručných posouzení rizik specialisty na infekční nemoci z postižených členských států. Nábor externích odborníků býval poměrně složitou záležitostí, ale po hloubkovém přezkumu dokázalo středisko své postupy týkající se externích odborníků na nemoci z členských států zjednodušit. Velká část

ze 35 stručných posouzení rizik a 16 epidemiologických aktuálních informací, které středisko vypracovalo v roce 2018, již těžila z aktualizovaného postupu.

Pokud jde o technologie, středisko v září 2018 vydalo přepracovanou a významně vylepšenou verzi systému EWRS (systém včasného varování a reakce).

Pokud si to vyžádá situace, probíhají terénní zásahy i mimo Evropu. V roce 2018 jeden z našich odborníků pokračoval v plnění mise týkající se reakce v Demokratické republice Kongo za účelem podpory opatření dozoru, jež koordinuje Generální ředitelství pro evropskou civilní ochranu a operace humanitární pomoci.

Vědecké poradenství

Vědecké poradenství zahrnuje všechny oblasti veřejného zdraví. V návaznosti na politiku otevřeného přístupu střediska ECDC jsou výsledky výzkumu distribuovány prostřednictvím webových stránek střediska bezplatně.

V roce 2018 obdrželo středisko ECDC 31 žádostí o poradenství od Evropské komise a Evropského parlamentu. Na webových stránkách střediska ECDC bylo zveřejněno více než dvě stě vědeckých dokumentů, včetně pěti rozsáhlých dokumentů pokynů v oblasti veřejného zdraví, a dalších 86 vědeckých studií napsaných vědci střediska ECDC bylo uveřejněno v recenzovaných časopisech, například v časopise *Eurosurveillance*.

Eurosurveillance, což je vědecký časopis střediska ECDC, se umístil na pátém místě v žebříčku časopisů o infekčních nemocech a v roce 2018 dosáhl impakt faktoru 7,1.

V listopadu přilákala klíčová vědecká konference střediska ECDC s názvem EDCAIDE 600 účastníků z 50 zemí.

Mikrobiologie

Mikrobiologie je jednou z oblastí, které se v roce 2018 dostalo velké pozornosti, zejména kvůli rychlému pokroku v sekvenování DNA, které vědcům umožňuje porovnávat sekvence patogenů a zjišťovat vypuknutí nákazy spojené s tímž zdrojem nákazy. Středisko ECDC proto přezkoumalo svůj plán molekulární typizace. Plán nyní zkoumá, jaký dopad bude molekulární typizace mít na evropský dozor nad nemocemi.

Molekulární typizace vytváří obrovské množství údajů a vyžaduje značný výpočetní výkon. Mikrobiologivé střediska ECDC navrhli společnou evropskou platformu pro správu a analýzu údajů souvisejících se sekvenováním. Až bude tato platforma vytvořena, bude se jednat o změnu paradigmatu v oblasti monitorování nemocí, zejména s ohledem na šetření ohnisek nákazy ve více zemích zde v Evropě.

Další oblastí, kterou náš mikrobiologický tým prověřuje, je kapacita laboratoří a kontrola kvality. Středisko ECDC pravidelně posuzuje kvalitu laboratoří v celé Evropě v rámci posuzování EQA, tj. externího posuzování kvality. Metodika EULabCap střediska ECDC nabízí vyladěný soubor nástrojů, které se používají na posouzení kvality a účinnosti laboratoří. V nejnovější zprávě EULabCap dosáhl index výkonnosti povzbudivých 7,5 bodu z 10, což svědčí o „dobré až vysoké úrovni kapacit“ a také o zmenšujících se rozdílech v oblasti kapacity mezi jednotlivými zeměmi.

Všechny činnosti v této oblasti vycházejí ze *Strategie střediska ECDC pro externí posuzování kvality mikrobiologických laboratoří v oblasti veřejného zdraví*. Tato strategie se neustále aktualizuje kvůli rychlému vývoji v tomto oboru. Poslední verze strategie byla zveřejněna v červnu 2018.

Vlevo: CTTGACCACC... Čtení sekvence DNA

Navazování kontaktu s evropským společenstvím v oblasti veřejného zdraví

Odborná příprava v oblasti veřejného zdraví

Stipendijní program střediska ECDC připravuje terénní epidemiology (EPIET) a mikrobiology (EUPHEM), aby byli schopni zasáhnout v případě přeshraničního vypuknutí nákazy a jiných hrozeb pro veřejné zdraví. Propojuje řadu evropských organizací v oblasti veřejného zdraví na profesní a často i osobní úrovni.

V roce 2018 absolvovalo tento program 37 stipendistů a dalších 434 účastníků navštěvovalo kurzy prostřednictvím činností průběžného profesního rozvoje pořádaných střediskem ECDC. Zatímco některé kurzy vyžadují fyzickou přítomnost, kurzy virtuální akademie střediska ECDC (EVA) lze absolvovat on-line. V roce 2018 byly zpřístupněny čtyři nové on-line kurzy a další kurzy byly aktualizovány.

Hlavní důraz programu odborné přípravy střediska ECDC je kladen na vlastní kurzy a semináře, ale středisko také monitoruje činnosti týkající se vzdělávání v evropském odvětví veřejného zdraví: z průzkumu provedeného mezi členy Sdružení škol v oblasti veřejného zdraví v evropském regionu (Association of Schools of Public Health in the European Region) vyplynulo, že nabídky v oblasti prevence infekčních

nemocí a jejich kontroly se stávají stále více komplexními.

Mezinárodní vztahy a podpora zemí. Středisko ECDC spravuje rozsáhlou odbornou síť. Tradičně silné jsou vztahy mezi Evropskou regionální kanceláří WHO a střediskem ECDC. V roce 2018 bylo rozšířeno umístění obou značek na všechny společné produkty střediska ECDC a evropské kanceláře WHO (zprávy, tiskové materiály a prezentace). V roce 2018 přijalo středisko ECDC oficiální návštěvu čínského střediska pro kontrolu a prevenci nemocí a afrických středisek pro kontrolu a prevenci nemocí.

Další důraz je v činnosti střediska kladen na země v předvstupní fázi. Když středisko ECDC použilo upravenou metodiku EULabCap k ověření kapacity, výsledky svědčily o tom, že je v této skupině zemí jednoznačně zapotřebí další laboratorní kapacity.

Středisko ECDC napomohlo vytvoření akčního plánu pro Ukrajinu, tedy zemi evropského sousedství. Středisko také pomohlo Severní Makedonii s vypracováním vnitrostátního plánu za účelem návazných opatření v souvislosti s posouzeními, která již byla provedena v letech 2015 a 2016.

Mechanismus podpory jednotlivých zemí střediska ECDC uspořádal kurzy odborné přípravy o přijímání očkovaní, tlumení nákaz a bezpečnosti pacientů a podporoval přípravu vnitrostátních plánů připravenosti. Na žádost Evropské komise středisko ECDC posoudilo systémy pro dozor nad infekčními nemocemi v Kosovu*.

*Vlevo nahoře: Dame Sally Claire Davies, zdravotnická ředitelka pro Anglii, na konferenci ESCAIDE 2018 v maltské Vallettě
Vlevo dole: Diskuse o nejnovějších údajích týkajících se hepatitidy B*

** Tímto označením nejsou dotčeny postoje k otázce statusu a označení je v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 1244 a stanoviskem Mezinárodního soudního dvora k vyhlášení nezávislosti Kosova.*

Komunikace v oblasti veřejného zdraví

Řada našich komunikačních činností míří na evropské společenství v oblasti veřejného zdraví, především na odborníky na veřejné zdraví, vědce a novináře. V roce 2018 vydalo středisko pro tuto cílovou skupinu 214 publikací, a sice vyváženou kombinací podrobných výzkumných zpráv a stručných posouzení rizik a důkazů. Středisko spravuje několik twitterových účtů s rostoucím počtem odběratelů (v roce 2018 nárůst o 19 %), z nichž řada nepatří do společenství v oblasti veřejného zdraví.

V průběhu roku 2018 i nadále vzbuzovala velký zájem antimikrobiální rezistence, západonilská horečka, spalničky a ebola a řada našich publikací na to reagovala. Zdravotnické kampaně střediska – zaměřené na širší veřejnost – se soustředily na dny zvyšování povědomí veřejnosti: středisko ECDC vypracovalo komunikační materiály pro Evropský antibiotický den, Světový den boje proti tuberkulóze, Evropský imunizační týden a Světový den boje proti AIDS.

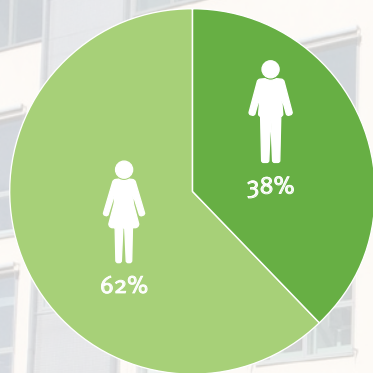
Vlevo: Kromě běžné sbírky se v knihovně střediska ECDC nachází i úplný archiv zpráv střediska

Vpravo: Mezioborová schůze před Světovým dnem hepatitidy

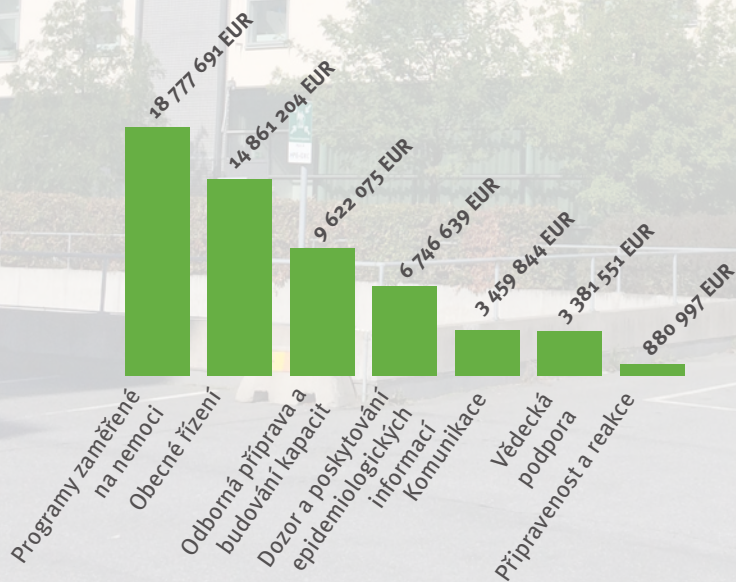

Středisko ECDC v číslech

Rovnovážné zastoupení žen a mužů ve středisku ECDC

Rozpočet na rok 2018

Zaměstnanci střediska ECDC podle země původu

K 31. prosinci 2018 mělo středisko ECDC celkem 267 statutárních zaměstnanců.

Tištěná verze
PDF verze

TQ-AX-19-001-EN-C
TQ-AX-19-001-CS-N

**Evropské středisko pro prevenci
a kontrolu nemocí (ECDC)**

Gustav III:s Boulevard 40
169 73 Solna, Švédsko

Tel. +46 (0)8 58 60 10 00
Fax +46 (0)8 58 60 10 01
www.ecdc.europa.eu

Agentura Evropské unie
www.europa.eu

Přihlaste se k odběru našich publikací
www.ecdc.europa.eu/en/publications

Kontaktujte nás
publications@ecdc.europa.eu

 Sledujte nás na Twitteru
[@ECDC_EU](https://twitter.com/ECDC_EU)

 Označte, že se vám líbí naše facebooková stránka
www.facebook.com/ECDC.EU

Publications Office

Tištěná verze ISBN 978-92-9498-351-0
PDF verze ISBN 978-92-9498-368-8